DE CHLOROSI.

DISSERTATIO
INAUGURALIS MEDICA

QUAM

CONSENSU ET AUCTORITATE

RATIOSISSIMI MEDICORUM ORDINIS

IN

ALMA LITTERARUM UNIVERSITATE VIADRINA

AD SUMMOS

N MEDICINA ET CHIRURGIA HONORES

RITE CAPESSENDOS

IE XXIX. MENSIS AUGUSTII ANNI MDCCCLVII.

H. L. Q. C.

PALAM DEFENDET

AUCTOR

ISAAC SILBERZWEIG,
OTTOMANIENSIS.

CONTRA ADVERSARIOS:

S. GOLDMANN, MED. ET CHIRURG. DR.
M. GOLDSMIDT, MED. ET CHIRURG. DR.

VRATISLAVIÆ,
TYPIS SULZBACH.

VIRO

ILLUSTRISSIMO, AMPLISSIMO, CELEBERRIMO
DECANO H. T. SPECTATISSIMO

I. GUIL. BETSCHLER,

ED. ET CHIR. DOCTORI, UNIVERS. VIADRINÆ VRATISL. PROF.
. O., ET SCHOLÆ CLIN. LYNÆC. MODER. AUGUSTISSIMO BORUSS.
EGI IN SUPREMO SILESIÆ REGIMINE RERUM MED. A CONSILIIS
TIMIS, COLLEGII SUMMI AD MEDICOS OMNIS ORD. EXAMINANDOS,
IRECTORI, AQUILÆ RUBRÆ EQUITI, PLURIUM LIT. SOCIETATUM
SODALI ETC.

PRÆCEPTORI DILECTISSIMO

GREGIE DE SE MERITO SUMMEQUE VENERANDO

ATQUE

VIRO

HUMANISSIMO, NOBILISSIMO, MAXIME ERUDITO

W. ADELSOHN,

AMICO DILECTISSIMO

HAS

QUALESCUNQUE PAGELLAS

SACRAS ESSE

VOLUIT

AUCTOR.

Caput I.

De morbi natura.

. quis etymologiam vocis chloroseos recto perpenderit proto fatebitur, non tam de morbi quam de symptomatis agi nificatione. Color scilicet, qui verbo isto praedicatur, mulum malorum proprius atque communis esse dicitur, nec lum apud foeminas sed etiam apud mares invenitur. Neminem gis homines liene laborantes colore induci e viridi flavesnte paene metallico, qui chloroticus paene vocari potest. In tero sexu multae ac variae exstant anomaliae plerumque ne cum menstruationis irregularitate quadam complicatae, ıae aegrotantibus similem speciem impraegnant faciebus. Nec ın ii miseri, qui a typho reconvalescunt, morbo per se grassimo, penitusque succos et sanguinem perturbante, parem spectum praebent, nec me avero recedere opinor, si leucolegmaticum quem vocant habitum, hunc cum chlorotica conındam indole. Quae quum ita sint, medicum de rerum ıtura scrutanti utique opus est, ut diligentius inquirat, in oditas phaenomenorum caussas. Quo facto omnino patebit, ılorosi quoque subesse aliquid, quod ad internam referendum t mixturae naturam, et quamvis levis tantummodo appareant xternae varietates, a colore depromtae, tamen semper in sanuine haeret mutabilitas aliqua haud exigua eaque dignissima, ı quam animi medicorum convertantur. Quodsi quis de hloroseos natura atque indole certiorem sese reddere cupiat, nte omnia oportebit, chloroticae sanguinem accurate cognoscas, uippe qui principalem exhibeat omnis commutationis fontem. Lc recentissimae disquisitiones ope microscopii factae novam ıajoremque lucem effudere in hanc materiam antea fabulosis ıticiisque in ventionibus obscuratam.

Non alienum esse puto ab hoc meo proposito, si nonnulla eferam ex istis instituonibus, quas veteres de eodem medinae docuere capite, ut quantopere vera falsis commixta fuerint, lane intelligas, et quos quantique errores et qualia judicia ollata sint, e simplici cognoscas enarratione. Ni fallor apud omnes fere pristinorum aevorum medicos vulgata erat opino, retentis mensibus oriri chlorosin. Quae sententia quam perperam de morbo prolata sit, vix operae pretium est fusius illustrare. Notum enim est, non solum virgines chlorosi obrui

eas, quae nondum menstruate sint, vel quarum menses flue desinant, sed etiam quamlibet mulierem sive maritam siv virginalem in hunc morbum incidere posse, etiamsi mensiu effluxus rite succedat. Non enim in emissione sanguinis, se in ipsius succi compositione positum atque constitutum ess malum nunc apud omnes constat et ut aut moderatissimi flu uteri detrîtus, aut vel celerrimo cursu sanguis tanquam ca taracta e secreto sinu erumpat, nihilominus tamen decolorer videbis mulierem, si quidem in penitiore ejusdem liquoris stru tura vitium quoddam haeret organicum, quod solitam eider detrahat firmitatem et absque ullo negotio decedere fluidu sinat e corpore. Sed mittamus nunc hanc errorum refutationem quoniam surpa nobis erit hac dere exponendum. Redeamus nun ad veteres medicos, qui quamvis in interiores corporis human conditiones ispicere non possent, i eoque symptomata non nunquam cum caussis commutarent, et potius ea, quae oculi cernebant, quam quae studio atque inspectione eruenda erant pro vero morbo haberent, tamen quasi instinctu quodam in ducti augurium tanquam futurarum inventionum interdum con clusere, multasque veritates, quarum proba argumenta propte auxiliorum in sufficientiam praesto non erant, ut ita dicam prophetico quasi vaticinio enuntiavere. Si quid exempli gratia falsi in ea opinione est, semperque erit, quae a retentis men sibus chlorosin nasci vult, nos quidam aliquam eidem sententiae auctoritatem suppeditare possumus, quippe qui nostro jure de clarare queamus, in hoc morbo omnino retineri in corpore et cohiberi solidiores sanguinis partes, ita ut fluida emittantur ex utero, quae optimis orbata sint virtutibus. Sed harum con ditionum nescii erant antiqui, neque quid sanguinis exierit, quid remanserit satis certis rationibus definire callidi. Propius id circo ad veritatem accessere, qui de interna dyscrasia verba facere ausi sunt, et quamquam rudis et indingesta quaedam apparens haec vetus morbi definitio, tamen aliqua negari non potest cum nostra provectiore intelligentia similitudo. Sigwart, qui olim de chlorosi scripsit diasertationem, est vero morbus, inquit, vera ex dejecta chylopoiesi et haemotopoiesi cacochymia pituitosa, sive talis humorum depravatio, qua loco boni in vasis conficiendi cruoris, ob digestionem laesam et debilitatum canalium sanguiferorum tonum, mera frigida, lenta colluveis vasa corporis tenuis ita occupat, ut penuria potius, quam ple thora sanguinis sinceri, qui tamen ad colendum mensium negotium omnino requiritur, vicissim indies increscat. Et Swietenius scite mancam ac vitiosam incusat chylificationem;

c, ait, totum corpus iners fit, tumet, pallet, non ob jacam sanguinis rubri, sed quia quotidie chylus albus sanguini unditur, quem vires corporis non valent mutare in sanguinem orum. Omnino concedendum, in morbo chlorotico adeo laesam e digestionem et chylificationem, ut ex inde serosam magis lucat sanguis indolem, nec inepte faciunt, qui hanc ob rem orosin cum scrofulosi comparant, in qua lymphaticum nimis minatur systema. Et quum in hac dyscrasia incrassari cupiant nphaticae collectiones et depositiones, in tumorum et tuberorum formationis gratiam, chlorotici permagna excellunt aquosas dejectiones proclivitate. Quocirca chloroticae non multum abhorrent ab hydropicis, saepiusque ipse vidi chlorasi grotas quam facillime in hunc morbum incidisse. Id quod riusque mali commune videtur esse, in eo cernitur ni fallor od anaemicus quidam status per totum corpus regnat, quare , ut vividiores et solidiores partes in principalis organismi ccu amittat, nec nisi eas conservet, quae per se ipsae chloticum ducunt colorem, et quoniam extremos usque corporis ovehuntur fines, toti homini leucoseos impertitur species ac ltus.

Quae recentiores hac de materie diligentius inquisivere uobiscum communicavere, ea praeclare anaemiam praesto esse monstrant. Non solum enim tenuem et aquosum repperis nguinem, sed etiam comminutam coagulandi facultatem, propea quod seri decoloris superflua copia longe superat parvulam llidamque placentam. Nimirum ipsi globuli numero et coe inferiores, multique exstant, qui plane omni pigmento detuti ne minima quidem ferri ducunt vestigia. Ex quo facile telligis, plasticam penitus collapsam esse vim, qui virium llapsus eo durius aegrotas premit, quo magis fibrinum prino suo orbatum est robore. Fibrinum nempe sufficiente quanate per vasa volvitur, bona autem indiget firmitate, et alminis paene adaequat mollitiem. In quo albumine illegitimus se videtur principatus, quippe quum nonnullae excretiones sius plus justo impleantur commeatu, urina nonnunquam, uti se vidi, albuminis sat magnam secum habeat copiam, sive od albuminis in fibrinum transformationem perficere nequeat ganismus, ob alcalinarum substantiarum defectum, cujus armenti mihi quoque arrisit perspicuitas, sive quod aciditas aedam, cujus suppositionis veteres medici exstant laudatores, eo urgeat in colatoria, ut locium imprimis inutilia excipiat ida, quae seri lactei similia esse dicuntur.

Quae quum ita sint, omnino pro rato habeo, totam chlo-

rosin positam esse in sanguificationis et reproductionis erroribu. Haec autem vitia tos tantaque sunt, ut variarum affectionu numerosa hinc nascatur proles. Re vera et in sexu virili apud infantes mala evadunt sat multaquae quum ex eode fonte, sanguinis scilicet manca praeparatione profluant, vix ne vix quidem a chlorosi discerni queant. Quam ob rem ista definitionem strictioni sensu intelligi oportet eo, ut irregula tatis praesentes solummodo applicentur ad muliebres funct ones, quae quominus rite procedant, propter abnormitate succorum cohibentur. Et quoniam hae functiones maximi pre sunt ea vitae aetate, qua evolutionis fieri debent incremen porro dicendum, inhibitas secretiones spectare potissimum aetate juvenilem, seu pubertatis periodum. Sane igitur cum me struatione jungenda chlorosis, praesertim quum omnio qu cum bono vel malo eventu in feminas agant, protinus referend sint ad uteri provinciam. Mulierum enim vita nonnisi in se ualibus constat functionibus, circa quas et animi et corpor agitantur motus. Non dubito ego, quin creberrima et pra stantissima alterius sexus malachlorosis sint et hysteria, qu rum altera e sanguinis in uterum perverso nascitur influx altera in nervorum vitiosa in eandem provinciam auctoritat Dato hoc abque concesso nulla jam de chloroseos vera indo cis esse potest; postquam enim uberrime demonstratum es sanguinem in tali rerum conditione, eo, quo instructus ess debet exui rubore, id quod e colore pallido et e plasticitate dim nuta intelligis, quis est, qui ex assimilatione perturbata origine duxisse morbum neget. Si quid praeter normam in hoc ne gotio ad servandam bonum valetudinem perquam necessari accidit, sanguini quoque damna inferuntur quam maxima. Ut postea res se habent, semper normalem vasorum labefactu conspicis turgorem, et in eo casu, ut tenuissimus per relaxat organa sexus quam uberrime effundatur sanguis, et tunc, quu idem succus retentus obstipationes efficit organorum interioru imprimis abdominalium, et in venosis congestionibus abdita quidem sed periculosus ponit malorum sedes.

Caput II.

De morbi phaenomenis.

Cognoscitur morbus colore faciei pallico, livido, nonnu quam vel griseo, viridiusculo, coeruleis circa oculos marginib labiis albescentibus, lingua alba, cuti sicca, pallida, plane inert Praeterea adsunt nutritionis depravatae signa manifesta. Di

omen tensum, flatulentiam subinde enascentem, obstipa-
em alvi saepius repetitam, dolores trahentes in regione
borum, angorem circa pectus, ad lipolluminen propensitatem,
iginem, somnolentiam respirationem difficilem, tremorem
ım, animi moerorum paene melancholicum, somnolentiam
inuam, lassitudinem admodum ingratam, virium denique
strationem. Huc accedunt mala, quae non solum sensu
cipiuntur communi sed etiam in praecipuis locis distinctas
ocant affectiones, veluti cardialgia, aliaeque spastica signa,
riaticae et convulsivae affectiones, nausea, vertigo, susurri
aures, scintillae ante oculos, cephalalgia, visus hebetudo,
ante omnia appetitus vitiosus, quin etiam immanis nec non
ualis libido paene intolerabilis.

Perlustreris, quaeso, haec omnia phaenomena, ut, in quo-
ı systemate plurimum peccetur, perspicuum reddere possis.
cul dubio graviter cum morbo conflictantur nervi, praesertim
m pleraeque chloroticae admodum sensibiles se praestent,
facile animum dejiciant, quin etiam in mentis incidant
nationes. At vero plurimum hac in re valet aegrotae con-
ıtio, quae si tenera est, et natura vergit in spasmodicas
ctiones, lubenter etiam perversis indulget sensationibus, prae-
im quum nervori imbecillitati minime prosit sanguis chlo-
cae baccidus. Nihilominus in ea consisto opinione e turbata
guinis circulatione emanare cunctas, quas enumeravi, aegri-
nes, quarum altera pars ipsam nutritionem significat admodum
ilitatam, altera congestiones amplectitur irregulariter modo
modo illuc proficicientes, et cum magno aegrotae incom-
lo vel ad nobiliora organa vergentes. Rem ita se habere
quoque conjicio, quod irregularibus subinde vexentur ac-
tae horripilationibus, nec non de levibus saepe conquerantur
icitationibus. Inequalis insuper corpori calor, nam extre-
atis aegrotarum fere semper frigidas me tetigisse memini.
somni inquieti et pulsus inordinatus idem confirmant, nec
ınt caeterum observatores, qui quamquum pulsum debilem
parvum agnoscant, tamen sempiternam insuper coarguant
uentiam, unde levem subesse febriculam non sine veri sus-
one colligunt.

Quodsi in turbata circulatione morbum positum esse patet,
hunc rerum permutationem referenda esse censeo omnia,
e passim in corpore tam externo quam interno conspiciun-
phaenomena. Pro primo temperies notanda, quam praeter
mam diminutam esse elucet. Hinc quoque coloris mutatio;
ı ex parco sanguinis affluxu non solum frigidae horridaeque

fiunt corporis singulae partes, sed etiam ruborem pristin atque legitimum amittunt. Et quoniam in iisdem regionib aut decolor congeritur sanguis, aut venosae retinentur cong tiones plane intelligis, cur tot tantaeque exstent coloratio varietates. Pallor, inquit Sauvages, rerum nosologicarum scr tor experientissimus, vel albus est, vel cinereus, vel fusc cereus, luridus, et diversus hasce colorum commissuras veri exprimere difficillimum est. Temperiei jacturam porro cognos e cuti rigida et aspera, paene cadaverosa, etiamsi nondum v oematosae exstitere intumescentiae.

Aliud circulationis turbatae symptoma et dignissimum, quod animi medicorum vertantur, in cordis reperis pulsatio Passivae et involuntariae ut ita dicam animadvertuntur co gestiones; originem enim trahunt ab atonia quadam totum c pus premente, et a diminuta energia, quae vasorum magnoru relaxet bonam turgescentiam. Quocirca si quiete se habe aegrotae magnam admiraris tranquilitatem, quae stupidam fe vecordiam significare videatur. Simulatque autem paullulu exsultavit aegrota, sive quod ingenium aut legendo aut m ditando aut simili intentione applicavit, sive quod corpori l bores imposuit etsi levissimos, statim pulpitatio subsequitu ingenis, ut non solum per totum pectus eam ex audire que sed etiam vultus in ternam detegat inquietudinem, et in dinata pulsatio peditentim in undulationem transeat admod injucundam, quippe quae angorem procreat vix tolerabile Simile quid Hippocrates jam expertus est, quum de assuma chloroticarum verba faceret. Hae vero difficultates sub ini morbi solummodo e motu nascuntur modum excedente, ut p mum in veteravit malum, non jam de transitoria agitur cal mitate, sed vera subintrat dyspnoea, quam ipsae aegrotae su levare cupiunt gemendo et profundius suspirando. Eae aute commotiones tam abdominis quam pectoris, quae diaphragma perficiuntur ope, simul debilioris documenta praebent respir tionis, et universalis atoniae vel musculos affligentis. Ita en existimo, sanguinis circulationem per pulmones santis obruta esse impedimentis, ut exinde abdominalia quoque organa aeg ferant tenuem parcumque sanguinis affluxum, et digestorios pe peramtractari apparatus, ea quae supra jam commemorav docent symptomata, cardialgia nempe, et qui cardialgiam pra cedit, ructus molestissimus. Immo e eodem forte metus futur pneumo phebiscos non plane rejiciendus.

Jam supra aciditatis mentionem feci hunc morbum pr caeteris insignientis. Ex digestione enim laesa succi qui hu

negotio inserviunt, depravantur, quo fit, ud variae mo-
tes gignantur, quae ventriculum imprimis vexent. Scis
raticas de multis atque diversis conqueri incommodis, vel
rificis sensationibus, quae passim in regione emergant epi-
rica. Modo prementes modo urentes modo trahentis
sant dolores, omnium autem praestantissimum symptoma
quod non solum nervorum malam indicat affectionem, sed
irabilis secretionis perspicua praebet documenta. Sin-
us enim, pyrosis, et vomituritiones quid aluid significant,
assimilationem incompletam, et gastrici succi corruptionem?
absorbentium cupido vix satiabilis, quorum usus per-
um sane manifestat gustum, tamen nonnullis aegrotantibus
uantulo levamini fuisse fertur. Negari quidem non potest,
iendi facultatem longe aliam esse apud chloroticas quam
d sanas foeminas, et e phantasticis imaginationibus oboriri
nunquam appetitus, quos amentium potius quam sanorum
dixeris. Sed memineris quaeso, quantum in altero sexu
at phantasia et quam difficile sit, in omnibus et singulis
dicare, quid foeminae veri insit, quid ficticii. Recte monet
mannus in dissertatione sua de chlorosi, appetitus abnor-
saepenumero non tam in organicis constare pathematis,
m in pathologicis puellarum cogitationibus. Illud vere,
quis, etiam hoc loco non praeter eundem est, multos pu-
hanc picam non involum. Curiam esse et a laesa phan-
a oriri, sed puellas, quoniam se pulchriores futuras esse
timant, si palleant, sponte sua absurda vocare, libenterque
rare omnia ut colorem hanc sibi concitient. Fuerunt inter
licos antiquos aliqui, quos admodum diffisos esse mulie-
us queretis arbitror, propterea quod chlorosin pro pica
malacia habebant, id est in symptomatis acquiescebant
quae solummodo ex ore veniebant negrotae. Certe morbus
oris pretii est, quam qui in sola nervorum consistat hy-
aesthesia, nec nisi graviorum malorum additamentum
o æppetitus perversitatem, pariter atque apud hystericas
m fere obveniunt sentiendi errores, quin quis unquam huic
bo creberrimo auctoritatem eam, quam hucusque tribuere
lici, detrahere ausus sit. Vix tamen ad dignoscendum
bum aliquid refert et ad disjungendam solam anaemiam
chlorosi, utrum symptomata systematis nervosi laesi di-
ionem turbatam antecedentem subsequantur.

Restat, ut quomodo cum praestantissima mulierum functi-
in tali morbo stat, paucis verbis exponam. Amenor-
ea minime chlorosi opus esse, supra jam commonefeci.

P. Frank hac de re ita loquitur: Non paucae omnino v gines, chlorósi detentae, amenorrhoea simul laborant sed n tam raro tamen et aliis et nobis non modo puellarum, adultae quoque aetatis foeminarum sub singulis chloropi affectionis phaenomenis, menstruo tamen fluxu nequaqu destitutarum exempla occurrerunt. Naumann in compen suo clinico sex morbi affert species, quas e menstruatio vario sumpsit habitu. Secundum hunc rerum clinicarum pr ceptorem clarissimum chlorosis aut in puellis observatur n dum menstruatis, aut molimina tantum catameniorum pr bentibus. Hae virgines plerumque ab infantia jam imbecill deplorans valetudinem, catarrhalibus saepe affliguntur affectio bus, aspectu sunt pallido, leucophlegmatico, scrofuloso, q in pthisin pronae, juvenili egents trenuitate et hilaritate, ubi primum in chlorosin abiere, pertinacissimo cruciantur ma Altera species menstruatas complectitur virgines, dysmenorrho laborantes. Lubenter hystericae ad chlorosin accedunt g vedines; sanguis, qui ex utero effluit, tenuis, serosus, limpid Tertiae menses fluunt rite quidem sed profusae, ut pa metrorrhagiam suspicari possis. In libero spatio leucorrho adest, aegrotae emaciantur, cinereum ducunt colorem, po remo oedematosae fiunt. Pro quarto amenorrhoeam ha transitoriam ex insultu aliquo vel ex incauto regimine orta Ea, quae tunc supervenit chlorosis, levissima: In quinto dine numerantur uxores steriles, qui parca et inordin menstruatione facile cum negotio leucorrhoeam, simul eti chlorosi sibi consciscant. Denique viduas eidem malo noxias esse dicit, quae a solito abstineant coitu, eidemo ordini inserit virgines aetate provectas ob nimiam castitat in idem malum ruentes.

Ut breviter atque concinne ea, quae ad menstruation pertinent, componam phaenomena, pro primo dicendum, se per et ubique chloroticas in ordinata excellere menstruatio aut enim parci sunt menses, aut profusi, aut plane n praesto sunt. Nihilominus errant ii, qui hanc irregularitat pro essentiali ducunt phaenomeno, vel pro vera morbi origi Immo quum antea jam fusius demonstraverim, sanguinis fluer vitia ex interno emanare fonte, nunc denuo quam maxime ani tuo mandare debes, ab eadem caussa repetentum esse, qu quid in qualitate non solum sed etiam in quantitate pecces sanguinis.

Caput III.

De caussis morbi praedisponentibus.

Optimi morbi observatores in eo consentiunt, quod pluri-
ım educationem ad puellarum conferre aegritudinem dicant.
ecte, nam ex quo tempore somaticis exercitationibus puellas
suefacere coeptum est, ni fallor minor aegrotatum exstitit
pia. Neminem medicorum fugit, e diaeta totoque regimine
rae caeteris pendere bonam valetudinem, nec quisquam un-
ıam negavit, a victu inepto multas et varias enasci affect-
nes, quae sanguinem imprimis corrumpant, et cachecticos
ddant homines. Quocirca necesse non est, ut fusius de-
onstrem, quomodo vita nervos emolliens maxime idonea sit
l chlorosin provocandam, quanto cum incommodo cibi male
ɔncoquendi, adiposi, insipidi sumantur, quippe qui digesti-
ıem laedant, secretiones cohibeant, venosas constipationes
infarctus intestinorum gignant. Haud minoris momenti
ër atmosphaericus, quem recreantem omnino esse oportet,
quidem laeta constare debet valetudo. Notissimum est,
ıas in universum exstare vias, quibus in aegritudinem deduci
leant organisi. Aut enim pravis nutrimentis utitur homo,
ıt insalubrem inspirat aërem, in utroque autem casu assi-
ilationi quam maxima injiciuntur damna, quam ob rem ii,
ıi exinde oboriuntur morbi, in succorum potissimum niti
identur corruptione. Quos quantaque ex aëre inquinato
ignantur mala, praeclare docent oppida, quae conferta habi-
ıntur plebe, angustis instructa sunt domibus, quae solis luce
ırent amica. In hisse locis semper permagnam offendis
grotarum multitudinem, quae cachecticum praebent aspec-
m, leucorrhoea sunt praeditae, anaemicis conflictantur
fectionibus. Vix operae pretium es; longius enumerare,
ıales cibi et quales occupationes prae caeteris in chlorosin
onas reddant foeminas. Sufficit adnotavisse, victum tenuem
m quam epulas lautas vitamque luxuriosam nocere posse,
quidem plus comedant homines, quam quod digestoriae
ıstensent vires. At vero, si nimia adest vocacitas, nonnisi
ıullatim in labem descendit organismus; eo autem graviora
bi contrahet mala, quo pejora sumperit nutrimenta. Minime
ıtem e vestigio chlorosis excipit praeteritas de laesa di-
stione querelas, immo peditentim emergit, et sub variarum
ngestionum specie irrepit. In tali enim casu vera succorum
lest dissolutio et decompositio, nec nisi postquam aquosae

sanguinis partes primores factae sunt. externa quoque conspectum veniunt mali abditi signa.

Joergius haud inepte ita commentatur chloroseos ori nem, ut e labefacta nutritione et e parca sanguinis oxydatio omnia, quae obviam fieri possint, deducat symptomata. Hi provenire ait intestinorum imbecilectatem, glandularum abd minalium obstipationem. Re vera plurima aegrotarum pa ob malam vivendi rationem in morbum incidit, quamvis n nullae inveniuntur foeminae, quae chloroticum ducant color quin intestinalibus obrutae sint affectionibus. Inspicias, quae mulieres de die in diem tenuissimos potus bibentes, fere s coffeae vel theae usu viventes, quid amplius patho genet opus est explicatione, quum solis luce clarius sit, e continua potu aquoso sanguinem ipsum aquosum fieri?

Quodsi ego Joergio assentior, qui parum oxygenii hab sanguinem chloroticarum elocutus est, id quod sane eve apud miseras istas puellas, quae laborosam et lacrymos degunt vitam in pauperum tabernis obscuris, humidis, squa dis, eo tamen audaciae progredi nolo, ut ab hac sanguificati depravata fortiorem derivem uteri irritabilitatem. Nam libidinosus quidem stimulus vel imbecillioribus esse pot propterea quod infelicissimae sedulo fungi solent mune tamen non habeo, quod inordinatam uteri conditionem ipsam sanguinis egestatem referre recusem. Neutiqam nece est, ut secretae cupiditates in occulto alant foveantque morb et suo jure castigat idem scriptor medicos, quod ex maxi parte chlorosin ab insatiata libidine et ab oppressa m struatione provenientem faciant. Quae quum ita sint, mel de morbi diagnosi consulere mini videor, si sanguinis inopia quam novissimi quidam miraculoso nomine leucochylhaem designant, permutationum omnium exhibeam principium fundamentum. Nostrum non est, diligentius inquirere, fiat, ut ferro indigeat sanguis chloroticarum, quippe qui morbo ipso dissertationem conscripturus sim, nec minuti ac subtilibus implicare me cupiam perscrutationibus. Va insuper vereor, ut quidquam probi atque sinceri exhaurri ii, qui ejusmodi mysteria investigare in animo sua habe et quoniam divina quadam mente auspicari non dedecet vir quem strenuae disciplinae relinquunt auxilia, jamjam ne ob quidem cariorem mihi esse recentiorum gravitatem clara v profiteri audeo. Vix enim multum interest, num ferri oxygenii defectus sanguinem inferiorem reddiderit, praeser quam nostrae aetatis viri doctissimi in ea uniantur fide, r

iscrepare terrestria a coelestibus, hominemquae componi sdem elementis, quibus aërem atmosphaericum constare jamudum experti sumus. Nec dubito, quin impedito oxygenii ommeatu non solum anaemicus et cachecticus praeparetur inguis, sed re vera ferri quoque minuatur copia. Caeterouin quam parca ferri multitudo sanguini insit, quis est, qui esciat? Et reputes tecum, quicquid in corpore insit ferri, on solum e nutrimentis parari posse, quoniam exiguae exstant ibstantiae edules, quae ferruginosae, sit venia verbo, dici ueant. Ceterum tamen simul cum penuria sanguinis qualiitem quoque depravatam esse, elucet. Ferro enim deficiente on solum fibrina diminuitur, pigmentum rubrum vix suffiiens paratur; indeliquor sanguinis ejusque serosa pars et lobuli decolores non rubre tincti praevalenit, quae omnia x fonte vegetationis et reproductionis perversae, inprimis x functionibus debilitatis ventriculi, cenalis alimentarii, heatis et lienis et totius systematis lymphatici originem ducunt, i quibus organis prima globulorum lymphaticorum et sangui eorum elementa formantur, quamvis haud dubio etiam respiitionis et oxydationis processus labefactus non parum ad illam nperfectibilitatem globulorum affert, haud dubio globulorum ecolorum formatio cum obstipatione et stasi vasorum capilirium cohaeret.

Sed mittamus has subtiliores et inutiles controversias. 'ac acquiescas in ea expositione, quam ab exordio jam de anguine protuli ad munera sua perficienda haud sufficiente. ;anguinem nempe adeo vilem esse contendi, ut debilitatum xinde totum organismum apparere oporteat, et si quae suinde subintrent congestiones, passivae tantummodo hae duendae sint. Omnino igitur paullisper irritari sexualia organa as est, quum aut hyperaemico turgeant affluxu, aut nervorum igratum percipiant vim. Semper aliquid in utero haerebit, i quid mali perpessus fuerit sanguis foemineus, et tam arcta ecessitudine sexuales junguntur functiones cum principali vitae omite, ut mehercle chloroticam inspicere nequeam, quin quid ifra a norma recedere suspicer. Attamen uti jam supra ommemoravi, cavendum, ne inversa utamur rerum expliation, caussam pro effectu habeamus. Intra et extra muros eccatum est; errant, qui perquam chlorosin e vitiosa oriri lament menstruatione, licet omnes mulieres chloroticae aliuam saltem praestent irregularitatem, nedum ulla inveniatur oemina, quae nunquam more vetito voluptuosis se dediderit maginationibus, quibus magnam in corporis valetudinem, nec

laudabilem esse vim nemo unquam negavit. Falluntur etia qui absque omni sexualium organorum respectu chlorosin p mera exhibent cachexia, acsi in numero esset morboru dyschymicorum, syphilidos, scrofuloseos, arthritidos. Est aute chlorosis morbus vere foemineus, et risum tenere vix possu si quis de viro chlorotico verba facere incipit: Fernelius atq Forestus talia olim fabulati sunt. Non magis de infantib chloroticis sermo esse potest, quorum organa sexuatia sile debent. Sic enim voluit ac jussit natura. at si proh dol praemutura lascivitas, nefaria libido teneras puellas compul ut ipsae sese immacularent, ut stimulum expergefacere qui sub castitatis tutela vel insciam virginem celari deb tunc certo augurari licet. miserrimam commissi criminis poen esse soluturam, et viribus prostratis cum longo et lacrymo morbo dimicaturam.

Redeamus ad rem. In praedisponentibus chloroticae affe tionis caussis non omittendi animi motus. Emaciantur homine ciborum amittunt appetitum. succorum et sanguinis jactura faciunt, qui diuturno premuntur moerore, curis lacessunt vexatoriis, diris contunduntur infortuniis. Quicquid pect angit, animum constringit, mentem obvelat. vel sanguinem qu que rarificat, digestionem laedit, nervos irritat. Et quid fo minia irritabilius? Adeo mobili est natura, ut levissimu quodque vehementissimos ciere polleat affectus. Quocir nemo miratur, quod chlorosis tam crebro vel eas adoriat foeminas, quae secunda uti fortuna dicuntur. Timorem terrorem facie expressos cernis pallida. Quoties hi mot foeminae esurgunt! Quam celeri cursu sese excipiunt ang et metus et tristitia, quum secretus amor modo dulcia co donet cordi gaudia modo infandos exsuscitet dolores!

Superfluum est, memoratis caussis adjicere morbos vario qui quum per se soli quam maxime idonei sint ad exhau riendas vires, tum in consecutoriis nonnunquam habent mal chloroticam affectionem. Praeter ipsas cachexias huc num randae sunt haemorrhagiae et blenorrhoeae, febres continua vel intermittentes, per longum tempus durantes, admodu corporis robora conterentes. Eundem effectum habere dicu suppurationes diuturnas, sanguinis emissiones saepius repetita medicamentorum laxantium usum continuum; eandemque noxie tatem nonnunquam fuisse tradunt antimonialibus, mercurialibu nec non speciebus epurantibus. Permulti scriptores non im merito de anthelminthicis conqueruntur curis, quod haec me thodus abortiva chloroseas tanquam ansa sit. Quid de orga

icis deformationibus putandum sit, quae totum corpus in niversum aut in specie muliebria decurtant organa, equidem ıehercle nescio. Ipse hac de re expertus nihil sum, dubito utem, quin plane rejicienda sit eorum opinio, qui puellas coliosi, lordosi similibusque vitiis affectas natura in chlorosin procliviores esse conseant.

Caput IV.

De ulteriore morbi decursus.

Acutorum morborum est, certas habere periodos, et intra nes teneri praedestinatos. Chlorosin propterea, quod ab hoc ıore recedat, in chronicorum malorum numerum inserunt. ;st autem, ubi brevissimum tantummodo temporis, spatium ercurrat chlorosis, nec ab omni febrili exacerbatione libera it, quo in casu eam febrilium affectionum similem esse dixes. Re vera evenit, ut puellae interdum chloroticis vexentur ıolestiis per pauxillum temporis, priusquam cum legitimo rogressu fluere incipiant menses, ita ut profecto opinari liceat, e anomalia quadam agi menstruationis, quae febrilibus conomitata sit symptomatibus. Ast ne de regulae exceptione, ed de solito disseram cursu, sane res trita atque vulgaris st, chlorosin ad pertinacissimas pertinere calamitates. Rarisime enim accedit, ut transitoriam solummodo chlorosis efficiat egritudinem, quam cum corporis evolutione junctam esse atura ipsa voluit jussitque. De regula morbosa in corpore am inveteravit irritabilitas, debili atque imbecillo, quum di;estioni nova in dies injiceruntur damna, assimilatoria organa ıagis magisque corrumperentur, firmaeque concretiones glanulas meseraicas ipsarum detraherent officiis. Hinc illae acrymae, quae ob cachexias irrepentes, hydropem modo in uti, modo in abdomine, modo in thorace confluentem, ob febres utridas et lentescentes, ob suppurationes, haemorrhagias, ganraenas in utero passim evadentes, non sine justo futuri exitii ugurio funduntur. Etenim in tam tristi rerum conditione ad obitum estinantes video aegrotas, nec nisi exiguam spem conserandae vitae vel ingeniosus arripiet medicus. Melius de egrotis consuli potest, si aperta potius morbi sint phaenonena. Semper mali ominis est, si cum occulto dimicandum it hoste. Interiora mala, quae in imo corpore penitus sint bdita, plerumque quasi inevitabile fatum lento quidem sed luro pede progrediuntur. Organicae igitur destructiones pesimae, levioris momenti eae congestiones, quae turbatae solum

circulationis manifesta evadant documenta. Non ita magnu negotium est, restituere aequilibrium, quo nimirum organi mus carere non potest, mitigare, quae justo magis excitat sunt, sopire, quae saeviant fugaci tumultu. Natura ipsa qua maxime concupit, ut organorum compensentur discordia Post longas, quin etiam periculosas vasorum sanguiferoru procellas subito interdum inopinatam advehit menstruationer doloribusque finem imponit exoptatum. Intolerabiles intestinoru oppressiones quoties benigna natura ita exsolvit, ut vicar colatorio recluso solamen pararet miseris, quo nullam med camen erat praestantius!

Caput V.

De signis morbi anatomicis.

Ea, quae post mortem repperiuntur indicia, sensu stric tiori consecutaneorum potius dicenda esse censeo malorum quam ipsius chloroseos. Supersedere igitur possum ena ratione metamorphoseum organicarum, quae per phthisin v per hydropem perficiuntur. Id quod de vera chlorosi ob ductoriae edunt relationes, non amplius vergit nisi ut atonia universalis et anaemici status certiores nos reddamur. Pr primo inspiciamus, quomodo cor se habeat secundum vis reperta, quippe quod organon centralis circulationis locus si punctum, ut ita dicam, saliens, unde re vera vivis aegroti tot tantaeque oriuntur querelae. Undique conclamant, magnar fibrarum cordis conspectam fuisse relaxationem, sanguinem parcum, tenuem, aquosum, venas turgidiores quam arteria: Non desunt polyposae concretiones, sive pseudopolypi, quo facillimi post diuturnos vasorum tumultus subsequi notissimu est. Etiam de aquae in pericardio sermonem faciunt col lectione. Haec sufficiant quoad organa respiratoria. In ab domine inventae sunt glandulae tumidae, obduratae, et i vasis lymphaticis obstipationes, dilatationes, divaricatione Critica, quaeso, recensione accipias, nec raro hepatis et lieni abnormitates tum quoad structuram, quum ad colorem, qua de genitalium dicuntur degenerationibus, de atresia orifici uteri, de ejusdem organi parvitate abnormi, de ovariorum amplitudine. Carus genitalia possessisse se ait puellae chlo roticae exulcerationibus interfectae, cujus uterus digiti longitudinem non superaverit, parietibus admodum attenuatis.

Caput VI.

De malis morbi consecutoriis

Magna chlorosi est proclivitas, paullatim transeundi in ıorbos cachecticos, qui succorum nituntur plana decompositi-ne. Ejusmodi dissolutiones et colliquationes lento gradu ubintrant, et quum prima vix detegerint vestigia, detergi uasi jam dixerim primae et originalis affectionis characteres. }uo fit, ut prae confusione phaenomanorum veram inspicere ıequeat medicus imaginem, et satis diu in tenebris versetur, lonec novo rerum ordine pristinam jam effugisse sympto-natum compositionem miratus exclamet. Dum omnes florent hloroseos manifestationes, ingredientem jam cernere licet ıydropem, oedema pedum, abdominisque, urinam parcam, udorem retentum, oppressionem pectoris. Tali modo aut ınasarca, aut ascites, postremo etiam hydrothorax gignitur. Ni fallor ego, hunc exitum hydropicum chloroticus morbus unc potissimum venatur, quum interiora correpta sint organa ıbdominalia, et insolubiles infarctus in decomponemdo anguine omni vi contendant, aut quum ab initio jam tanta luidi tenuissimi vasa sanguifera inundantur copia, ut ex-udationes aquosae exinde pronasci cogantur. Alteram nec neliorem rerum mutationem vidi, quum in respirationis orbe ota exacerbaret morbi saevities. Tussis scilicet intravit ontinua, dolorosa, cum sputis cruentis vel purulentis, pulsu erpetuo febricitante, exacerbationibus irregularibus. Denique cenam miserabilem finivere febris hectica, diarrhoeae colli-quativæ, haemorrhagiæ suppurationes. Patet, in tali rerum onditione nonnulla symptomata, quae ad chlorosin pertinere licebantur, perdurare, ingravescere, et ut ita dicam, con-lensari, dum res scilicet in pejus verti coepere, nam ubi primum hectica cuncto homine potita est, et ad supremos pervenit actus, neque de chlorotico colore, neque de genitalium verba facere oportet munere incompleto.

Caput VII.

De morbi diagnosi.

Non mihi in animo est, secunda vice secundum ordinem enumerare chloroseos symptomata. Nec magis in eo sum, ıt morborum dem catalogum, qui colore insigniuntur chlo-rotico, ideoque cum chlorosi commutari possint. Sed paul-ulum commorari volo in vituperanda aliquorum doctrina. qui

quod uberrime ambaginibus ac difficultatibus impletum es denuo obscurant et ampliori exornant incertitudine. Cui bo larvata chlorosis? An cardialgia constare nequit sine chl rosi. An menstrualia nunquam exstitere molimina, absq omni in epigastrio dolore? Nam quis putabit, chlorosin eu in modum nonnunquam se praestitisse, ut genae rubrae, vult hilaris, oculi splendidi essent? Habeant sibi hi miraculo classificatores. Rectius fecere, qui discipulos docuere, quomo distinguenda sit chlorosis a splenitide chronica, ob helmintia a statu pituitoso, quamvis ego capere non possim, cu tot tantisque impedimentis obruiatur res simplicissima. Chl rosin minime ex symptomatum accurata comparatione sed facie colligere debes. Dixi, non quo Caesari te similem es opineris, et veni, vidi, vici, inquias. Qui prudenter agi non viso oegroto e vestigio praescribit formulam. Tantu abest, ut in hanc levitatem inducere velim medicinae studioso praesertim quum novissima aetate admodum prona sit juventu in celeritatem quandam ingeniosam, ut chlorosin praestar tissimum esse campum arbitrer, in quo exsultare possit mir ipsius de pathplogicis rebus facundia. Complicatur enir frequenter chlorosis cum hystericis affectionibus, tam exquisitis ut minimum a medicorum postuletur sollertia, quum arten nostram in tali casu nihil fere praestare aegrotae ipsae optim intelligant. Tempus autem observanti datur sat longum, i quo meditari debeat de mali natura per totum organismun circumvagentis, ne punctum quidem praebentis, quod captar liceat medico. Dein chlorosis, si res male cedunt, gravissima amentiae subire solet formas. Si medico fidem habere vis qui totam disciplinam nostram philosophematis exaravit fer tilissimis, et ratiociniis consolidatis exsculpsit theorias lucidis simas. Plebejae virgines, quae chlorosi sunt affectae, facillim in nymphomaniam incidunt. Materia admodum foecunda tib praesto est, si de chloroseos et mentis alienationum interior nexu lucubrationes instituturus sis. Denique organicas nuperrime cordis notavere deformationis ut chloroseos sequelas, dilatationem et excavationem ventriculi dextri, parietum attenuationem, aneurysmata. Ut de phtisi taceam, in auscultando et percutiendo quam plurimum exercere te potes, si cum chloroticis occupatus studia novissimo more impendere vis.

Caput VIII.

De prognosi.

Quum fusius jam demonstraverim, quam graves atque

ericulosi subsequi possint morbi chlorosin, ipse tu dimetiri olles, quando medico de vito aegrotae metuendum sit, quando pes restituendae valetudinis capienda. Omnino nimium non st, leves morbi exstinguere gradus, imprimis si victum reulandi detur opima facultas. At vero rarissime sub initio nali aegrotae auxilium petunt, immo provectiore demum clade erterritae artem nostram implorant. Stulte faciunt, quum eparanda desiderent, quae jamdudum corpori sunt insita atque nveterata. Nec tamen prorsus de salute desperandum, nisi orte phthisica jam in conspectum venere symptomata, vel ydrops cum febre se consociavit. Contra haemóptysin vix imicandum, nec magis adversus hecticam. Sed ne diutius, uam par est, commoremur in tristissimi exitus exspectatione, eve omnem medicinae relinquamus fiduciam, tamen, ut vel ifficillimi sanentur casus, praetereundum non est, quid in ituro consecuturum sit, praesentisque victoriae laudem tollere ossit. Ut taceam de dysmenorrhoicis molestiis, quae vel ost multorum annorum seriem denuo emergunt, de blenorrhoeis pertinacissimis, quae uxorum interdum exhauriunt ires, facere non possum, quin animum tuum convertam ad as perturbationes, quae conjugialem detrectent felicitatem. Non inanem hausivisse mihi videor metum, quum chlorosi eracta in ulteriore vitae decursu mulierum sterilitatem, abortus, ystocias, partusque ipsos justo debiliores inde ab anteriore epetam aetate. Licet enim foeminae restitutae valetudinis peciem prae se ferant laetissimam, strenuiores, corpulentiores, loridiores appareant, nemo negabit, in apparatu sexuali renansisse adhuc futurarum anomaliarum seminia, quae si quid iovi exceperint incitamenti, certe nihil temporis cunctantur, it denuo reviviscentem affligant organismum. Quae quum ita iint, video esse necesse, ut medicus prognosin stabiliturus egulas quasdam sibi componat, quibus applicandum sit suum le morbo judicium. Prout augentur inanitionis et decomositionis phaenomena, ita morbum graviorem fieri declaro. Porro pendet curae eventus c complicationibus, quae tanto najores medico scrupulos injiciant, quanto profundius cum abdominalibus cohaereant degenerationibus. Dubiam, ne dicam malam habebis prognosin, ut primum ad exitialia jam pervenerit morbus stadia.

Caput IX.

De morbi cura.

Chloroseos sanandae methodi varios ostendunt suorum

inventorum sensus. Alii pituitosam cachexiam subesse ma rati, cum emeticis, laxantibus, amarisque penitus exsting posse chlorosin contendunt. Facile intelligis, ejusmodi remed nonnisi torpidis et phlegmaticis convenire, qui magna labore intestinorum inertia. Caeterum praecipua praecautione op est, si methodum periclitari velis evacuantem. Meminis supra jam in chloroseos ultimis symptomatis fuisse diarrhoea colliquativam. Quodsi glandulae meseraicae fortius, qua par est, instigentur, metuendum sane, ne haec organa, qu primitivam excepere injuriam, phthisi suppuratoria perdantu Heroice olim dicta ratione miseras tractavere, quum congesti nes, quas chloroseos proprias esse dixi, pro argumento ha berent, morbum esse hypersthenicum, et quam maxime carer remediis attenuantibus, venaesectione scilicet totoque apparat antiphlogistico. Sub initio demum saeculi nostri magnam me dicaminum roborantium experti sunt efficacitatem, imprim ferri, cui specificam quasi in chlorosin vindicavere vim. Ve rumtamen martiata quoque accurata indigent indicatione, no enim desunt exempla ferri cum damno aegrotarum porrect

Recte igitur monuit Barns, qui artis obstetriciae praecla rum edidit compendium, felicissimam methodum esse ean quae totam valetudinem corrigere atque emendare, vires co roborare, digestionem juvare studeat. Emmenagoga idcirc suo jure quum inutilia tum plane nociva nominat. Iden fere sentit Carus, quamvis de sanguificatione et reproductione longum sermonem faciat. Quomodo haec explenda sint de sideria, in sequenti capite, quod de diaeta acturum est, monstrare conabor. Pergamus nunc in recensione nostra, quam de virorum doctorum instituimus Consiliis. Notatu dignum est, Anglicos medicos adeo drastica adamavisse, ut vel in eo morbo, quem ipsi cautissima agendi ratione quam maxime indigere fatentur coeruleas pilulas et Calomel larga manu praescriberent. Copland qui tres potissimum medelae esse indicationes, haud inepte proposuit, ut nempe psychicarum conditionem, sub quibus aegrotae vivant, ratio ante omnia habenda sit diligentissima, excretionis et secretiones ad legitimam dirigantur normam, denique quae torpiditate cohibeantur functiones, eae expediantur, nihilominus nimii pretii bilis industriam esse arbitratur, quum aloeticis, oleosis, hydrargyricis purgantiis tanta cum liberalitate deditum sese praestet. Nec aliter Dewees canalis alimentarii torporem et atoniam Rheo, Senna, Aloe, Coloquinthibus delendam esse persuasum habuit. Itidem Hamilton e sola ob-

ipatione alvi morbum repetens in medicaminibus laxantibus nnem salutem positum esse credit.

Audiamus nunc, quae mitiores ordinavere Germani. Horn um plurimis id commune habet, ut de retardata sexualium nctionum loquatur vitalitate, quam inanimandum esse firiter assecuravit. Et quoniam hic organicarum permutationum rror profluat a vasorum irritabilitate morbose adaucta, vel) irregulari quadam sanguinis compositione, iidem conjecere edici, cum alterantibus remediis plurimum proficere artem imirum concedunt ipsi, de caussis remotissimis quoque certiom se reddere oportere, ut si quilibri voluptuosi pathalogicam fecissent uteri conditionem, ii, uti par est, per fas et nefas riperentur, in explendae causalis indicationis gratiam. Viperandum, quod leviter nos et obiter consilia dare soleamus, e si nihil curandum sit nobis de viis atque rationibus, quibus andata perpetrare liceat aegroto? Quoties nos jubemus entem erigi, animos exhilarari, quum ipsi inscii essemus, omodo tale quid consequendum sit? Collaudandus idcirco siander, qui callidum et amicalem sese praestare medicis adet, ut dejectos erigant animos, pectora sublevent oppressa, nissas resuscitent spes. Plurimum enim valet, qui scite llet totam in se conferre clientis fiduciam, qua sola mederi onnunquam, remedia saltem efficaciora reddere pollet. Quo timiorem collegerit favorem, eo lubentius fatebitur aegrota, uidquid in corde habeat secreti, quicquid in occulto peccverit. Tunc facili cum negotio commovebuntur puellae, ut alas derelinquant consuetudines, penitusque sibi mandent raecepta benigna.

Mende, qui sexus alterius olim descripsit morbos, in nendanda nutritione quam maximam impendi industriam, errime commendavit. Meministi, in primis saeculi nostri ecenniis vi vitalem tanquam deam veneratos esse viros doctos: r ipsius erroribus quoslibet enasci tumultus opinabantur, et mmam medici autem in eo ponebant, ut amabilitati et comiti potentissimi hujus regis concuperandae quam maxima aretur opera. Non mirum igitur, quod conservatricem deam chlorosi indormivisse tanquam permulti arbitrabantur, am expergefacere e somno esset necesse utique. Et corborandum idcirco esse corpus existimabant, quod lassitudine pitam fingerent eandem vim, et tenuitate victus paene nitam. Siebold etiam de imbecilla verba fecit vitalitate, uteri refracta productivitate, de receptivitate aegrotantium odo fortiori, modo restrictiore. Torpidis constitutionibus,

quibus reagendi parum inest potentiae, commendat idcirco me-dicamina acria, resinosa, aetherea, propterea quod uteri in primis congerant irritabilitatem, simul ipsam vasorum acti-vitatem adaugere vult, id quod per tonica fieri posse cens-

Sed haec hactenus. Ut unum postremo commemore virum, qui suam in practicum usum praeclare exaravit do-trinam, recito, quae Illustrissimus olim de Chlorosi scrip-Wendt. Tres morbi formavit species, quarum prima atoni pallida cuti, virium collapsu, fluore albo, et insigni in hy-dropicas exsudationes excelleret proclivitate, maximeque idon-esset remediis tonicis, oleoso-aethereis, amaris, aromatic ferruginosis. Alteram speciem a passiva quadam irritabilita natam esse ait. Invenitur apud foeminas graciles, sensibil animi motibus admodum vexatas. Nervositatem eximiam medulla spinali per plexus abdominales ad sexualia usqu profluere organa, unde animi proveniat moeror, facies pallid dyspnoea, digestio laesa, quin etiam dysuria, quae omnia n nisi molimina esse putat menstrualia, quamvis, ni cauta man cita subsidia afferat medicus, hecticae febris timorem eaede provocent affectiones. In tali rerum conditione quid faciendu sit, scriptor ipse non probe scivit, quum modo sedare, mod irritare jubeat medicum. Tertiam speciem vocat chloros fortiorum seu floridam. Oriri eam dicit apud robustiore quae strenua uterentur adhuc valetudine ex insultibus gravi simis, diaeteticis vitiis, refrigeriis. Colorem tunc luridum ess congestiones vere synochales, etiam in utero irritabilitate solito vehementiorem. Nimirum contra hanc formam indi cata sunt antiphlogistica, lenia quidem, sed ad venaesectione usque progressa.

Collectionem nunc habes methodorum, quas diversissim inaugurati sunt viri pro sua quisque de morbo opinion Jamjam desideror, ut quae recentioris aevi ornamenta sin therapeutica, quum melius in morbi naturam inspicere d dicissemus, simpliciter exponam, integra autem relinquam, qu jam ab antiquis experientia prout firma atque secura sacravi Puto ego, tribus indicationibus satisfacere nos oportere; causa nempe, quae diaetae temperet atquae regimini, de quibu postea sermonem facturus sum, dein ei, quam morbus ips postulat, et symptomatica tandem, quae in complicationes ag amovendas. Quod ad morbi indicationem attinet, ex aucto ritate doctissimorum virorum digestioni emendandae qua maximam curam convertendam esse, iterum iterumque affirm Quocirca haud mediocre curae levamen emeticum duco, siqu

m saburralis status, aut pituitae inveteratae oppletio id
ostulet. Cognoscitur ejusmodi status e lingua obtecta, nau-
a, vomituritione, ructu multisque aliis rebus, quae notiores
nt, quam quae deinceps enumerare debeam. Minime opus
t, ut tanta dosi porrigantur emetica, ut vehemens inde fiat
vulsio, sufficit, quodammodo præparavisse intestina in posterum
borantium usum. Praefero emeticum idcirco laxantibus,
iamsi cum additamentis juncta sint aromaticis propterea, quod
ntinuus resolventium, usus atoniam plerumque adauget, de-
litatemque efficit vix sanabilem. Facta illa introductione
itiora adhibere potes amara, e quibus semper mihi maxime
risit Quassia, cui in saporis gratiam et ob meliorem di-
stibilitatem Infusum aut Syrupum adjicerem Corticum Au-
ntiorum, quod Osiander multis laudibus extulit, Inter remedia
tichlorotica primum locum habet ferrum. Quomodi hoc
edicamentum in organismum agat, id eruendo recentissima
tate viri doctissimi quam maximam operam dedere. Dicunt,
arte copiam globulorum sanguineorum adaugeri, ex quo
njecturam fecere, marti ipsi originem debere hos globulos.
m in chylo aliquantulum detexere ferri, nec non eam chylum
ter et sanguinem indagavere rationem, ut huic septem partes
l centum, illi non amplius quam dimidiam ad mille tribuerent.
uodsi experientia nos docuit, specificam quasi ferro esse vim
chlorosin delendam, non a vero recedere mihi videor, si
emica in chymo commixtione facta, per chylum ferrugi
osum sanguinem ipsum martiatum fieri, quo facto organicae
ilicet roborentur functiones, quippe quum arteriosus magis
ec non validior reddatur nutritionis corporis succus. Non
hoc loco alienum esse puto, quin iterum iterumque com-
onefaciam, discerni oportere chlorosin in specie ab anaemia,
iam in universum ita definivere novissimi, ut serius eam in
rvos quam chlorosin reagentem facerent. Chlorosin enim
m nervorum insufficientia incipere ajunt, e contra anaemiam
vera progredi sanguinis inanitione, tunc nervorum quoque
inuere substantiam, ita ut in effectu demum ea, quae par
t, appareat similitudo. Sed redeamus post hanc digres-
onem pathogeneticam ad ferrum, quod chymificari ego arbitror,
lterius enim argumentum pro hac mea opinione sumere velim
continuati usus phaenomenis, haud raro enim evenit, ut
crementa deponantur nigricantia, ructus aegrotum molestent,
i saporem edant non acidum, quem chloroticae fere semper
cusant, sed hydrosulphurosum, male olentem, ova foetentem
trida, unde meo jure colligere me posse opinor, de componi

intus ferrum, vel plane resolvi ac praecipitari. Qualiscunq interior chemismus est, qui in sanguinem ingerit martem, neg jam nequit, carere fere nunquam nos posse praestantissi hoc pharmaco, cui jam veteres tanto dediti eranta more, ut proverbiam ubiret: qui nescit martem, nescit artem. Nil minus, uti jam antea dixicum praecautione quadam por gendum est, et temere datum plus nocere quam prodesse id permulti experti sunt. Non enim solum distinctae exsta conmaindicationes, veluti congestionum facile commovendar timor, cordis palpitationes, phthiseos incipientistimor diges penitus concussa, nervorumque ingens inquietudo, immo status ipse organismi solidus usum concedat, tamen dexcerita quadam opus est, ut id eligatur praeparatum quod pro s cique constitutione quam maxime idoneum gratumque sit. N omittendum, de regula praeparatum, quod fortissima praeditu est efficacitate, ferrum purumminimis in casibus conduce propterea quod plurimum afferat ad orgasmos excitantos ud obstipandam alvum.

Quae quum ita sint, optimum semper erit a mirioril incipere ferri praeparatis. Haeccine sunt tinctura martis p mata, cydomata, salita, sequuntur oxyda, oxydula, postre regulus martis, ferrumque carbonicum, quod reliquis omnil longe praecellere epinor, propterea quod fabili cum nego digeratur, alvinasque nihil cohibeat excretiones. Adjicien vero cuelibet martiali remedio extracta aromatica amara, nimis gravetur ventriculus. Nullo enim temporis mome oblivisci debet medicus, cavendum sibi esse ab obstipatio et ab orgasmis quocirca laudandi veteres, qui quum efficac simam elegissent limaturam martis, tum a parvulis exordirent dosibus, nec nisi lenta cautaque procederent gradatione omnibus ferri praeparatis Crocum martis aperiticum libe dissime porrigerent. Caeterum habemus medicamentum, qu duabus issis temperet sollicitudinibus. Dico Rheum, qu lenissime aperiat alvum, mitemque aiciat bilem, ideoque a tissimum sit ad sanguinem sedandum et congestiones pra cavendas. Juncto igitur Rheo cum martiatis, vix in discrim vocaberis, fortiora porrigendi laxantia et tali modo destruen quod hesterno die erexeris. Ut, si qua aciditas praesto s absorbentia addas martiatis, monere superfluum est. Qua diligentissime autem abstinere te velim ab audaci nonnuloru petulantia, qui ferruginosis insuper remedia adjungant, ex s ipsorum confessione impotum factura, veluti tartarum, boraxatu aloen, aliaque emmenagoga, praesertim quum neminem fugia

anta ipsum ferrum, imprimis ammonium muriaticum martiatum, uterum agat industria. Ejusmodi combinationes admodum riculosus esse duco, nec nisi in torpiditate ea veniam dandam ncedo, quae suspicionem infarctuum et organicarum conetionum comprobet. In pluralitate casuum sufficiet certo, itiora dedisse praeparata, ferrum carbonicum prae caeteris, iod irritabili toeminarum genti aptissimum sit, meritisque udibus a Bangio effertur, qui magnam exinde nervis condori quietem affirmat. Recentiore tempore ferrum jodatum mmendare coeptum est, et vero simile duco, multum id lere tunc potissimum, quum jam in exsudationes aquosas, obstructiones lymphaticas imminent organismus.

Admodum salutares cloroticis aquae sunt, quas ipsa tura ferruginosis impraegnavit substantiis, quarumque efficitatem artificiales vix aequoparant combinationes. Praepuae inter has sucuntur aquas carbonatae, quae libere conient gasa, propterea quod acidum carbonicum saepissime agis conducat aegrotis, quam ipsum ferrum carbonicum. anc ob rem eximiam colebritatem adeptae sunt Pyrmont, paa, Dryburg, Schwalbach, Bockles, Brueckenau, quae tum lneis tum libendo adhibentur aquae. Cudova Silesiacis extata. Via artificiali bulnea imitari licet naturalia. Sumas naturae martis, quantum palma manus capessere potest, funde aceto vini puro, et digere sub leni calore, et affunde nc liquorem solitum sex fere uncias continentam aquae lidae pro balneae paratae. Quem laboris pigeat, is globulos qui jubeat martiales. Itidem martiata balnea parantur, si or ferri mariatici aquae infunditur.

Caput X.

De morbi cura symptomatica.

Tres exsistere possunt medico indicationes e tribus comicationibus, quae inter morbi decursum in conspectum veniant. ervosi systematis exaltationes sedare, nimiam intestinorum iditatem satiare, menstruationis molimina sublevare. Exinde a medicaminum genera in usum vocare licet, antispasmodia, tacida seu rehorbentia, et emmenagoga. Schoenlein castoum laudat in parva dosi praescribendum. Idem gummi amoniacum et asam foetidam commemorat. Si quid est in hoc orbo, quod perquam egeat methodo sedationi fallor, tam rvos quam sanguinem ipsum spectus, quocirca refrigerantia attenuantia praefero solis nervinis. Merito olim elixir ce-

lebravere acidum Halleri, et quod plurimum mihi placet acidu phosphoricum, in hac rerum conditione aptissimum esse p suasum mihi est. Equidem nescio, quod medicamentum mag idoneum sit, ad tumultus placandos sanguinis, eodemque ten pore simul praeclaram in uteri congestiones occultas effund tranquillitatem. Unum forsitan praeterea exstat remediu quod prope accedat ad acidi phosphorici bonitatem, Kali nem aceticum, quod cum injuria silentio transeunt medici. Pra fero ego remedia lenitiva quae tanquam inscia aegrota crassu mitigens ac diluant sanguinem, resolventibus acribus, ferulac resinosis, antimonialibus, quae medicus in auxilium voca non potest, nisi certa ac firma cogatur indicatione.

Quod attinet ad alteram propositionem therapeuticam, qu digestioni inservit corrigendae, de regula in palliativa nos a quiescere oportet editarum querelarum amotione. En bo occasio, antispasmodica jungendi cum absorbentibus, et effec desiderato contenti progredi possumus ad novam absorbenti cum roborantibus conjunctionem. In priori casu igitur Chi num et Ipecacuanham cum magno commodo porrigimus, a jecta Magnesia vel Concharum pulvere. In altero casu cande Magnesiam cum Rheo, cum trifolio vel cum alio amaro co sociabimus, donec ferri ipsius praescribendi tempus advene opportunum. Veteres admodum adamaverant terram foliata tartari, cui leviora adjecere extracta, graminis nempe, tar xaci, saponariae.

Pro tertio consulendum medico, ut menses rite flua In hoc munere circumspecte agere necesse est utiquam, qu niam nunquam certis rationibus praesargire licet, quomodo se praestare in futuro velit adhibitorum medicaminum effectu Vix credideris, quod Chambon de Montaux, teste Hamilton olim fecit in menstruationis provocandae favorem. Chlorotica puellam dysmenorhoicam admodum debilem propterea, qu interna remedia tardiora esse opinabatur, dato laxativo, i curavit, ut compressorium ad arteriam applicaret cruralem, si amputationem esset instituturus, et pressu modico dum ut batur, vapores calidos ad genitalia duxit, quo facto re ve e misera insuper per cardiaca calefacta sanguis effluxit me strualis. Dubito, an quis nostram eo usque progredi velit a daciae. Respondet vero hic heroismus reliquis ejusdem aeta methodis impetuosis. Idem enim Franco-Gallicus in suo morbis puellarum opusculo olim eximiis laudibus celebrato a la première indication est de diminuer la masse du sang, pui que il y a une plethore reelle dans presque tous les sujets at

ès de la chlorose. Ast ne tempus Francogallorum nugas ram recitando, breviter adnotare hoc loco volo, ab omni lentia abstinendum esse medico, licet veteres quam plurimi fortiorem agendi inclinaverint rationem. Jamjam in antiissimis legis opusculis, colligatione artuum menstruationem omoveri. Nihilominus blanda sufficere ego opinor auxilia, c venaesectionis praecipuum unquam deleri desiderium. Fricones, scarificationes, fomentationes tepidae satisfacere propoo nostro persuasum; apud virginem rusticam ceteroquin roistam ex vi Electricitatis genitalibus applicata menses cestas rediisse ipse observavi, attamen non nisi perpensis omnibus singulis rebus nec nisi cautissima manu ejusmodi remedio endum esse, elucet. Id quoque vix monendum, ut medicus vestigatione exploret, ne forsitan mechanicum amenorrhoeae pedimentum in genitalibus lateat atresia aut tale quid. alnea aromatica eidem inserviunt scopo. Tunc potissium cum optimo adhibentur eventu quum terminus proxime cessit menstruationis. Ut hic ipse fluxus expediatur, minora juvabunt suffragia, volatilium nempe in abdomine inunctiles, et emplastra ibidem apposita tum aromatica tum robontia. Si qui subinde emergant dolores colici, vel spasmi sterici, nullo temporis spatio interjecto clysmata te ordinare oortet, quae intestina tranquilliora reddant, totumque sopiant stema nervosum. Siebold in ejusdem rei favorem tantam reediorum contulit congeriem, ut quid ex ingenti copia eligendum , mehercle nesciam. Invenis enim apud eum quascunque rbas, quas in uterum aliqua esse auctoritate experientia docuit, hamomillam, Valerianam, Melissam, Mentham, Millefolium, c non fortiora emmenagoga, Galbanum, asam foetidam, casreum, Myrrham, Helleborum, laurum, puniperum, gratiolam, binam. Alii ob eandem caussam commendant aquas Minelés Mariae crucis, Kissingianam Adelheidensem.

Sed haec hactenus. Restat, ut de complicationibus paulium disseram iis, quae in genitalibus ipsis obvenire possunt. ccidit, ut chloroticae blennorrhoea premantur pertinacissima. siander localiter parvulum ingeri jubet boletum succo Catechu fusum, vel decocto Ratanhiae madidum. Inter cubandum applicari oportet hoc adstringens fascia theiformi infixum, in profunda introeat genitalia. Tali modo ait virgineam cuperare elasticitatem organa relaxata.

Notitiae caussae commemoro, in mea ipsius patria, Russia ilicet, armoraciam aqua frigida infusam, et per viginti et qua-

tuor horas digestum pro optimo duci remedio, quo suppres restituátur menstruatio.

Caput XI.

De diaeta atque regimine in morbo observandi

Pro rato ego habeo, plurimum ad sanationem chlorose affere rectam vivendi rationem. Ominum aetatum optimi h in re consentiuntur medici. Sed magna inter eosdem viros di sensio quinam modus potissimum conducat aegrotis. Ut a n trimentis exordiar, fuere, qui hypersthenicum chlorosin morbu esse rati, vegetabilibus solis vesci et fructibus lenientibus j berent aegrotas. Alii leves quidem sed nutrientes concesse cibos, lac scilicet, et carnem bene concoctum. Novissimi, q ingerenda potius quam egerenda esse e corpore satis superq intelligent, digestibilia, uti par est, ordinant, et solidiores cib e regno animali praeferunt tenui victui e regno vegetabili. Ju cula idcirco edere sinunt, roborantia cum ingestis opulentis vitello ovi, oryza, sago paratis, carnem esse volunt recente tenerum, mollem, succulentum, bene conditum, panem e farin pura, potui dant cerevisiam levem, subamaram. Non tam diaeteticis, quam in medicamentosis habeo praescriptionib coffeam e glandibus paratam, et vinum bonum, quod amar aut ferruginosis exornant additamentis. Si mihi quamvis i experto de ejusmodi incitamentis ferre judicium liceat, diaet blandae et nutrientis me consentire laudatoribus lubenter co fiteor, cavendum autem esse opinor a larga atque liberali la tioris victus concessione, quoniam in principiis esse debet, d gestionis vires esse prostratas, nec nisi gradatim erigi posse

Haec de alimentis. Ad aërem nunc me converto, qu omnium alimentorum praestantissimum, pabulum vitae ess medicinae ipse edixit pater. Nescio, an quid reperiri poss quod sanguinem depravatum fortius emendare, tenuem mag roborare, tardum celerius instigare, incrassatum acrius diss pare, in laetum ruborem citius transmutare queat lividam ip sius obscuritatem nisi aër purus, mitis, recreans. Quodlib ad manum sumus compendium, et idem prae caeteris invocatu leges solamen. Burns praeclare sese habuisse ipsius client affirmat, quae rure vivebant, et equitando modicam petebar corporis exercitationem. Carus ait aërem purum, liberu siccum, calorem mediocrem, animi hilaritatem, socios suave corporis munditiem, cutisque culturam, balneis tepidis com parandam, accuratam a sexuali libidine abstinentiam, diaetar

nam, ea esse praecepta, quae medicum mandare deceat na-
rae fidelem. Revera utique necesse est, ut chloroticae do-
icilia habeant bene ventilata, munda, aëri sese exponant crebro,
gustas, squalidas, impuras tabernas morte pejus oderint.
uotidie motus suspiciant sub jove pedestres, quin immodica
bsequatur lassitudo vel fatigatio, dum domi maneat, occu-
tionibus sese dedat paullulum vires intendentibus. Hanc ob
m noli condemnare saltationes, quas praeter opinionem salu-
res esse permulti experti sunt. Nec de vestimentis silendum,
ıae si anni tempus postulet ingratum, densiora et spissiora
se oportet. Haud immerito medicorum unus nescio quis puellas
stigavit, quod hiemali tempestate denudatae paene ad reu-
ones propinentur, ubi substaneae temperici mutationes acu-
ssimi refrigerii dent ansam. Chloroticis ante omnia commen-
ndum, ut abdomen pedesque obtegant, braccasque igitur
duant e lana bombyce paratas, tempore frigido madidoque.

Denique de nonnullis locuturus sum caussis morbi, quae
occulto vigeant, quibusque temperare saltem debet medicus,
plane removere eas polleat. Pariter atque callide agere
ɔs oportet, si secreta mulierum experiri optemus, sic diffi-
llimum esse quisque fatetur, consilia dare in privatssimis ac
elicatis foeminarum conditionibus. Non solum dico exhilara-
onem animi, quam saepissime ordinare potuis quam assequi
ɔs valemus, immo quid in imo pectore volvatur puellae, palam
unc tractare audeo. Dubitari non potest, quin multarum chlo-
ɔticae affectiones e desiderio quodam nascantur insatiabili,
uocirca suo jure veteres morbum febrem amatoriam denomi-
avere, et serio, ut nuberent puellae, pro ultimo haberent refugio.
ed recte jam monuit Dewees, remedium id anceps esse, non
uo praeferendum esse putet coelibatum, in quo praeter na-
ıram multoties peccavere puellae, matrimonio, quod rite et
acro sancto more humanas expleat cupidines, sed quia chlorosis
ɔsa plerumque cum tanto sexualium organorum consocietur
rdore praeternaturali, ut quam vehementissime exoptandum
it, ne quid novi accedat, quod amplius stimulet morbosam ir-
itationem. Mitigare, temperare, refrigerare in tali casu melius
onducit, quam denuo incendere ignem comburentem. Quant-
pere olim capti fuerint opinione, deesse virginibus aliquid,
uod normalem efficiat sanguinis mixturam, sperma nempe vi-
ile, quod tanquam principium adorati sunt vivificans, exemplum
rostat in colegiis practicis specialibus de morbis virorum mu-
erum et infantum Ettmuelleri. Chloroticae, inquit, vulgo pu-
antur laborare vitio uteri tali, quod contrahitur ex mensibus

suppressis, sed si hoc (si inquam mensium suppressio sit cau hujus effectus) quare tales juvat et felicissime restituit congres cum viro, idque eo certius, quo crebrius hic ipse reiteret habita simul circumstantium ratione? nam saepius virgines a modum pallent, et tamen non laborant mensium suppressio Vitium est in liquore seminali suppresso indeque alterato nonnihil corrupto, cujus vitium succesive massae sanguine communicatur. Nam uti seminalis liquor naturaliter constitut sub pubertatis annis singulariter corpus foemineum alterat, alacritatem, robur, venustatem et similia cum menstrua f mentatione et mammarum sororiatione conciliat, — ita e co trario retentum idem ac corruptum et alteratum simili fermentati virtute et totum sanguineum nectar et consequenter spiritus i quinat, alterat et vitiat. Per venerem ergo excreto isto liquo et a spiritu genitali virili novo quasi fermento genitalibus m liebribus inspirato denuo spirituascit. Operae pretium non e hanc fabulam de spiritu foeminarum seminali refutare, q quum sese commiscere non possit cum ejuculatione maris, sa guinem foemineum corrumpat. Nemo negabit, chloroticas po nuptias plerumque reconvaluisse, novumque quasi robur cepiss persuasum vero mihi est, has foeminas aut jamjam fuisse me struatas antequam in chlorosin inciderent, et mensium labora coepissent inordinatu progressu, aut viduas quae solitas nimi ardore exoptarent voluptates. Semper aliquid haeret macula in harum personarum vita, non quo vitio ducam vel cucmini coctu desiderium, sed quia firmiter credo, intactam virginem ne co gitare quidem de Veneris deliciis, nisi quia mature jam de art legerit amatoria.

Theses.

1., **Multorum morborum aetiologia a momentis telluricis repetenda est.**

2., **Scrophulosis et tuberculosis sunt dyscrasiae certo quodam connexu inter se cohaerentes.**

3., **Vetus Illud medicorum: Cessante causa cessat effectus: non semper videtur probatum.**

VITA.

Natus sum Isaac Silberzweig fidei veteri ddictus, die XIII. mensis Septembri anni h. s. XXVIII. Odessae, urbe ad littus Ponti Euxini sita atre Jol, matre Bassa, quam morte jam ex quatuor nnis ereptam valde lugeo. Primis literarum ele- entis nec non doctrina classica in Collegio Civili dessae, quod per novem annos frequentavi im- utus, et cum testimonio maturitatis instructus nno h. s. LII. hanc almam literarum universitatem iadrinam petii et ab Ill. Balzer t. t. fasces aca- emicos tenente, civium academicorum numero dscriptus apud Ill. Betschler, tum gratiosi me- icorum ordinis Decanum nomen dedi.

Per quadriennium audivi Viros Illustrissimos, eleberrimos, Experientissimos Auber, Barkow, enedict, Betschler, Braniss, Bunsen, Du-

flos, Frerichs, Goeppert, Glocker, Gr venhorst, Grosser, Henschel, Klose, Mi deldorpf, Reichert, Rühle, Remer, Seid Siebold.

In exercitationibus clinicis benignissime me a juverunt: Exp. D. D. Foerster, de Gliszynsk Langer, Lattke, Rühle, Rohowski, Schedle Massman.

Quibus omnibus viris Ill. Cel. Exp. ex intim animo gratias habeo quam maximas.

Tentaminibus vero medicis nec non exami rigoroso superatis, spero fore ut, dissertatio rite defensa, summi in medicina et chirurgia honor in me conferantur.